

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) เป็นการประเมินตนเองตามที่รู้สึก (Perceived self) และการประเมินตนเองในอุดมคติ (Ideal self) เกี่ยวกับภาพพจน์ของตน (Body image) และความสามารถในด้านต่าง ๆ ของตน (Competencies) หากตนเองตามที่รู้สึก และตนเองในอุดมคติไม่แตกต่างกันมากนัก บุคคลก็จะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในเชิงบวก นั่นคือ บุคคลจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รู้สึกว่าตนมีคุณค่า มีความสามารถ มีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีกำลังใจที่จะต่อสู้เมื่อพลาดหวังจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในทางตรงกันข้าม หากตนเองตามที่รู้สึก และตนเองในอุดมคติมีความแตกต่างกันมาก บุคคลจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ซึ่งอาจทำให้บุคคลปิดกั้นทัศนคติที่ดีต่อสังคม พยายามเรียกร้องจากผู้อื่น รู้สึกว่าตนมีปมด้อย กลัวที่จะติดต่อกับผู้อื่น เกรงว่าจะถูกปฏิเสธ และขาดความภาคภูมิใจในตนเอง (Pope et. al., 1988)

บุคคลสามารถพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้ตลอดชีวิต โดยจะพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด ระหว่างอายุ 13-19 ปี ซึ่งเป็นระยะพัฒนาการของวัยรุ่นที่ร่างกายมีการเจริญเติบโตไปสู่การมีวุฒิภาวะ มีลักษณะบุคลิกภาพทางเพศเกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ความคิดหรือมโนภาพที่บุคคลมีต่อตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลง วัยรุ่นจึงประสบกับความยุ่งยากในการแสวงหาเอกลักษณ์ให้กับตนเอง ค้นหาบทบาท ความสามารถ และศักยภาพที่ตนมีอยู่ ตลอดจนความต้องการการยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีการศึกษาพบว่า วัยรุ่นให้ความสำคัญต่อการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าในช่วงวัยอื่น ๆ (Erikson, 1968)

ดังนั้นการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในช่วงวัยรุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะในเด็กพิการที่เข้าสู่วัยรุ่น เนื่องจากเด็กไม่สามารถเจริญเติบโตทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมได้ตั้งเด็กปกติ แต่เขาก็มีความต้องการการยอมรับนับถือ การเห็นคุณค่าไม่แตกต่างจาก

เด็กปกติ, ดั่งการศึกษาของ กรุคซังค์ และ คอลฟิน (Cruckshank and Colfin, 1968) พบว่าเด็กที่มีร่างกายพิการและเด็กที่มีร่างกายปกติมีความต้องการการยอมรับนับถือและไมตรีสัมพันธ์เท่า ๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับ ฮาร์รี่ นูนประสิทธิ์ (2513) ที่ศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่มีร่างกายพิการจะมีความต้องการการยอมรับนับถือ และการมีไมตรีสัมพันธ์ไม่แตกต่างกับเด็กวัยรุ่นปกติ กล่าวคือเด็กวัยรุ่นที่มีร่างกายพิการก็ต้องการให้ พ่อ แม่ ครู และบุคคลทั่วไปเข้าใจ ยอมรับ และเห็นในคุณค่าของเขา จากการศึกษาแม้จะไม่พบความแตกต่างด้านปริมาณ แต่ความต้องการยอมรับนับถือ และการมีไมตรีสัมพันธ์ของเด็กพิการนั้นสัมพันธ์กับองค์ประกอบของความวิตกกังวล กล่าวคือ เด็กยังมีความต้องการการยอมรับนับถือมาก ก็ยังมีความวิตกกังวลและความคับข้องใจมากขึ้นด้วย ซึ่งไม่พบความสัมพันธ์ในส่วนนี้ในเด็กปกติ นอกจากนี้เด็กพิการยังมีความต้องการความสัมพันธ์ผลมากกว่าเด็กวัยรุ่นที่มีร่างกายปกติด้วย

และสอดคล้องกับการศึกษาถึงทัศนคติของเด็กพิการต่อความพิการ พบว่า เด็กจะมีความรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า มองตนเองว่า มีความสามารถต่ำกว่าความเป็นจริง ต้องการให้เพื่อนและสังคมยอมรับตน ต้องการที่จะแสดงออก ประกอบอาชีพ และมีความมุ่งหวังเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป (จรรยา สุวรรณทัต, 2523)

นอกจากเด็กพิการจะมีความต้องการ และความคาดหวังเช่นเดียวกับเด็กปกติ ดั่งการศึกษาที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว

กู๊ดเอนาฟ และ รินกิวีรี่ (Goodenough and Rynkiewiery, 1956) ได้ศึกษาพบว่า เด็กทุกคนต้องการความรัก ความอบอุ่น ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย โดยเฉพาะเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ยิ่งมีความต้องการเหล่านี้มากขึ้นตามส่วน

ซึ่ง ฮอฟแมน (Holfman, 1975) กล่าวว่า ภายใตจิตใจลึก ๆ แล้ว เด็กพิการมีความกลัว ความวิตกกังวลต่อความพิการของตนตลอดเวลา เด็กรู้สึกว่าความพิการที่ตนประสบอยู่นั้นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คุณค่าของเขาลดลง และจะนำมาซึ่ง การหลีกเลี่ยง การปฏิเสธ หรือการเพิกเฉยจากคนรอบข้างในที่สุด ซึ่งทำให้เด็กรู้สึกว่าตนขาดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต

ส่วน เบเกอร์ (Baker) ได้ศึกษาพบว่า เด็กพิการมักจะมีปัญหาต่างๆ มากกว่าเด็กปกติ ทั้งนี้เพราะเด็กไม่ค่อยได้รับความเป็นเพื่อน ขาดความเห็นอกเห็นใจ ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม และขาดสิทธิบางประการทางการเมือง เด็กพิการจึงมีปัญหาในด้านความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) การรับรู้ตนเองตามความเป็นจริง (Self realization) และการมีมนุษยสัมพันธ์ (Human relationship) เป็นต้น

ซึ่งสอดคล้องกับ การ์ริสัน (Garrison) ที่ได้ศึกษาในเด็กพิการทางแขนขาและลำตัว เปรียบเทียบกับเด็กปกติ พบว่า เด็กพิการมีแนวโน้มในการเป็นคนเก็บตัว มีอาการทางประสาท และมีปัญหาทางอารมณ์มากกว่าเด็กปกติ

แอดเลอร์ (Adler) ก็ได้สนับสนุนความคิดดังกล่าว โดยเห็นว่า คนที่รู้สึกมีปมด้อยทางกายภาพ จะเกิดความเครียด ความวิตกกังวล และความอับอายขึ้น ความรู้สึกเหล่านี้เป็นความรู้สึกพื้นฐานที่มนุษย์จะต้องพยายามปรับตัว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในการหาสิ่งทดแทนเพื่อแก้ปมด้อยนั้น และอาจนำไปสู่ความสำเร็จในทางสร้างสรรค์ หรือไปสู่แรงผลักดันของโรคประสาทได้ (Wright and Ibid, 1960)

ซึ่ง อเล็กซานเดอร์ (Alexander) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพยายามหนีความรู้สึกด้อยค่าต่ำต้อย และละอายใจต่อความพิการ โดยการกล่าวโทษตนเอง หรือพยายามกลบเกลื่อนด้วยการทำตัวให้เด่นดัง การกระทำก้าวร้าว บ่อยครั้งที่การกระทำเช่นนั้นทำให้เขารู้สึกว่าตนเองอ่อนแอพึ่งตนเองไม่ได้ และนำไปสู่ความรู้สึกมีปมด้อยต่าง ๆ มากขึ้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า เด็กพิการมีปัญหาทางด้านจิตใจหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความคับข้องใจ ความกลัว ความวิตกกังวล ความรู้สึกอับอายมีปมด้อย ความรู้สึกเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ซึ่งค่อนข้างเป็นไปได้ในทางลบ จึงได้มีผู้ให้ความสนใจในการนำวิธีการต่าง ๆ มาใช้บำบัดจิตใจของเด็กพิการ เช่น ใช้วิธีการแนะแนว (Guidance) การทำจิตบำบัด (Psychotherapy) การให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบรายบุคคลและแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎี (Counselling) การเล่นบทบาทสมมุติ (Role play) และวิธีการหนึ่งที่แพร่หลายในต่างประเทศคือ การบำบัดด้วยหนังสือ (Bibliotherapy) ซึ่งนำมาใช้ในการบำบัดปัญหาทางด้านจิตใจหลายด้านไม่ว่าจะเป็นลดการวิตกกังวล ลดความซึมเศร้า หรือใช้เสริมสร้างทัศนคติในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการศึกษาส่วนใหญ่ให้ผลในทางบวก

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำเอาการบำบัดด้วยหนังสือมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงผลของการบำบัดด้วยหนังสือที่มีต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กพิการ ซึ่งยังไม่เคยมีผู้ใดได้ทำการวิจัยไว้ และคาดว่า การบำบัดด้วยหนังสือจะสามารถเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่เด็กได้ เพราะความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองนั้น จะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ช่วยให้คุณสามารถดำเนินชีวิตไปในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม (William Schutz, 1973) โดยผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาในเด็กพิการที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ของโรงเรียนศรีสังวาลย์ ซึ่งเด็กเหล่านี้เมื่อจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียน ประกอบกับภาวะของความพิการได้รับการดูแลรักษาจนดีขึ้นแล้ว เขาก็ต้องออกไปเผชิญชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับคนปกติทั่วไป จึงน่าที่จะส่งเสริมให้เด็กเหล่านี้ได้ตระหนักถึงศักยภาพทั้งหมดที่ตนเองมี รู้จักและเข้าใจตนตามความเป็นจริง เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับในสภาพที่ตนเป็นอยู่ มองว่าตนมีความสามารถ มีความสำคัญ และมีคุณค่า เพื่อให้เด็กพัฒนาไปสู่การเป็นบุคคลที่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ (Fully functioning person) ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถช่วยเหลือตนเอง และมีความภาคภูมิใจในตนเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กพิการชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ของโรงเรียนศรีสังวาลย์ ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการบำบัดด้วยหนังสือกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการบำบัดด้วยหนังสือ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กพิการชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2, และ 3 ของโรงเรียนศรีสังวาลย์ก่อนและหลังได้รับการบำบัดด้วยหนังสือ

สมมติฐานการวิจัย

1. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กพิการชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ของโรงเรียนศรีสังวาลย์ที่ได้รับการบำบัดด้วยหนังสือจะสูงกว่าเด็กพิการที่ไม่ได้รับการบำบัดด้วยหนังสือ
2. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กพิการชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ของโรงเรียนศรีสังวาลย์ ภายหลังจากได้รับการบำบัดด้วยหนังสือจะสูงกว่าก่อนได้รับการบำบัดด้วยหนังสือ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กระทำเฉพาะในขอบเขตดังต่อไปนี้

1. ศึกษาผลของการบำบัดด้วยหนังสือ ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กพิการชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ของโรงเรียนศรีสังวาลย์ จังหวัดนนทบุรี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งพักอาศัยอยู่ที่ศูนย์บริการเด็กพิการของมูลนิธิธิดานุเคราะห์คนพิการเท่านั้น
2. การเลือกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ แล้วสุ่มเข้าเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการบำบัดด้วยหนังสือ ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการบำบัดด้วยหนังสือ และทั้งสองกลุ่มได้รับการศึกษาจากโรงเรียน และการดูแลจากศูนย์บริการเด็กพิการตามปกติ
3. ศึกษาเฉพาะความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในปัจจุบันของเด็กพิการเพียงประการเดียว โดยถือเอาคะแนนจากแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในเด็กนักเรียนของคุณเปอร่ามสมิทธิฉบับปรับปรุงแล้วเป็นเกณฑ์
4. ระยะเวลาในการศึกษาทดลอง 8 สัปดาห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การบำบัดด้วยหนังสือสามารถเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กพิการในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ของโรงเรียนศรีสังวาลย์ได้
2. ผลของการศึกษาในครั้งนี้ จะมีส่วนช่วยให้ผู้ปกครอง ครู นักสังคมสงเคราะห์ บรรณารักษ์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงแนวทางในการพิจารณาคัดเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับเด็ก เพื่อช่วยส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตและช่วยพัฒนาความคิดในด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็กด้วย
3. เพื่อเสริมสร้างทักษะ และนิสัยในการรักการอ่านให้แก่เด็ก ให้เด็กได้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
4. ช่วยให้เกิดมีการพัฒนาด้านจิตใจไปในทางที่ดีขึ้น

คำนิยามศัพท์

การบำบัดด้วยหนังสือ (Bibliotherapy) หมายถึง การรักษาผู้ที่มีปัญหาทางด้านจิตใจ โดยให้ผู้รับการบำบัดอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับปัญหาของตน ร่วมกับการอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาของหนังสือที่ได้อ่านไป ตลอดจนความรู้สึกต่าง ๆ ที่ผู้อ่านมีต่อเนื้อหา หรือตัวละครในเรื่อง ซึ่งอาจเป็นการอภิปรายแบบกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การอภิปรายแบบรายบุคคล เพื่อให้เนื้อหาและแนวทางในการแก้ปัญหาในหนังสือ จะเป็นสื่อให้ผู้อ่านเกิดแนวทางการมองตนเอง เกิดกำลังใจ และเห็นแนวทางในการคิดแก้ไขปัญหาของตนให้ดีขึ้น โดยวัสดุการอ่านที่ใช้จะครอบคลุมถึงหนังสือประเภทบันเทิงคดี บทความจากวารสาร หนังสือพิมพ์ และหนังสืออนุสรณ์ที่ได้คัดเลือกมา เพื่อใช้ในการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กพิการ

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) หมายถึง ทศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง ยอมรับตนเองว่ามีความสำคัญ และมีความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1984)

เนื่องจากคำว่า " Self-esteem " เป็นคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ ยังไม่มีการบัญญัติไว้เป็นภาษาไทยที่ชัดเจน จึงมีคำที่ใช้ต่างกันเช่น ความภาคภูมิใจในตนเอง การนับถือตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง คุณค่าของตนเอง เป็นต้น สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า " ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง " แทนความหมายของคำว่า " Self-esteem "

เด็กพิการ (Cripples) หมายถึง บุคคลที่มีร่างกายพิการไม่สมบูรณ์ประกอบเกี่ยวกับกระดูกและกล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ หรือไม่สามารถปฏิบัติตนได้เหมือนเด็กธรรมดาทั่วไป ทั้งนี้ไม่รวมถึงพวกที่พิการทางประสาทสัมผัส เช่น ตาบอด หูหนวก หรือพวกที่พิการทางสมองและปัญญา โดยหมายถึงเด็กพิการทั้งเพศชายและหญิง ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ของโรงเรียนศรีสังวาลย์ และต้องพักอาศัยอยู่ในศูนย์บริการเด็กพิการของมูลนิธิธนูเคราะห์คนพิการเท่านั้น